



ב"ה

פרשת בהעלותך

קח את הלויים מתוך בני ישראל
במדבר ח, ו.

מה יותר נעלה "שירה בפה" או "שירה בכלי"

מצינו בגמרא במסכת ערכין^[1] שיש שתי דעות בנוגע לשירת הלויים שהיתה במקדש - אם "עיקר שירה בפה" או "עיקר שירה בכלי".

לכאורה אינו מובן: מה מקום לספק בדבר - איך אפשר להשוות "שירה בכלי" ל"שירה בפה"!!

"שירה בפה" - היא השירה שנשמעה מפי הלויים עצמם, במלוא הרגש, שכן, להיותם אלו שהקב"ה הבדיל ובחר "לעמוד לפני ה' לשרתו"^[2], בתור שלוחים של כל בני ישראל, "נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל"^[3], הרי בודאי ששירתם היתה מכל הלב, "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך"^[4].

ואילו "שירה בכלי" - כלי-זמר שהיו במשכן ולאחרי זה במקדש (כפי שנימנו בכמה מקומות בנביאים וכתובים: דברי-הימים^[5] וגם בתהלים^[6] ובספר שמואל^[7]) - הנה אף שבאה על ידי איש חי מבית לוי שפורט באצבעותיו "עלי עשור ועלי נבל", או בכלי-זמר שנופח בו ברוח פיו, הרי שירה זו היא באמצעות המתכת או העץ שבכלי, ואיך אפשר להשוותה ל"שירה בפה"!!

ואף על פי כן, יש דעה בגמרא ש"עיקר שירה בכלי"!

וההסברה בזה: יהודי - ונברא בכלל - מורכב מנפש וגוף, באופן שהנפש קשורה עם הגוף, כשם שהגוף חי מהנפש. וכדי לקבל מהנפש כל מה שיש בה ומה שמצפים ממנה - יש להבטיח שהגוף לא יעלים ויסתיר ולא ימנע זאת, ויתירה מזה, שהגוף יסייע בזה, ואז, הנה לא זו בלבד שתהיה הן שירת הנפש והן שירת הגוף, אלא עוד זאת, שעל ידי סיוע הגוף תהיה שירת הנפש באופן נעלה יותר.

ובהקדם המובא מכתבי האריז"ל (ומתבאר גם בפשטות)^[8] בפירוש הכתוב^[9] "כי לא על הלחם לבדו יחיה

האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם",

- שהפירוש האמיתי בזה, שאין כוונת הכתוב לומר שהלחם אינו ממשיך חיות, שכן, על פי דין ועל פי שכל, נעשה קיום הנשמה בגוף על ידי אכילה ושתייה, שכללותם נקרא בשם "לחם"^[10], אלא, התורה, שנקראת "תורה אור"^[11], מאירה את הענין, ומבהירה, שהחיות של האדם אינה מהגשמיות של הלחם, אלא מה"מוצא פי ה'" שישנו בלחם –

דלכאורה אינו מובן: הרי "מוצא פי ה'" ישנו הן בלחם והן באדם האוכל את הלחם - "מוצא פי ה'" שמהוה את האדם, ואם כן, למה זקוק האדם ל"מוצא פי ה'" שישנו בלחם? אך הענין הוא - שהקב"ה הכניס בלחם ניצוץ קדושה ששייך ליהודי זה, שעל ידי ניצוץ קדושה זה יתוסף בו חיות.

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לנפש וגוף - כן הוא בנוגע לשירה שבפה ושירה שבכלי: כיון שהקב"ה הטביע בטבע הבריאה, שעל ידי פעולת האדם בכלי-זמר - אם על ידי נפיחה ברוח פיו, או על ידי מעשה אצבעותיו, שפורט באצבעותיו "עלי עשור ועלי נבל" - מוציא ה"כלי" קול של שיר, הנה על ידי זה ניתוסף שלימות (לא רק בכלי שיר, אלא) גם באדם כמו שהוא אדם - שנעשה אצלו "פתח" לשפוך ולבטא את רגשי לבו בשירה, באופן שלא היה יכול לבטא על ידי השירה בפה.

[וכאמור לעיל^[12] בנוגע לענין השמחה - שכאשר השמחה היא במדידה והגבלה, אזי יכולה להתבטא במילים; כאשר השמחה היא למעלה ממדידה והגבלה של מילים, אזי מתעורר הצורך לספק בידים; וכאשר השמחה עולה על כל גדותיה, אזי פועלת השמחה שיוצא ממקומו ומתחיל לרקוד אפילו ברגלים, מצד גודל השמחה כל כך שלא הדיבור ולא הידים יכולים להכיל אותה. והיינו, מקומה של השמחה הוא - לא רק ברגל, אלא הריקוד ברגל מוכיח שהשמחה שבלב ובמוח ובכל האדם היא גדולה ועמוקה כל כך שעולה על גדות הלב, וגדות המוח וגדות הידים, עד שחודרת גם ברגלים].

וזוהי ההסברה בדברי הגמרא: יש דעה ש"עיקר שירה בפה", שכן, מה יכול להיות נעלה יותר מאשר קול חי מפיו של בן לוי שמשורר להקב"ה בביהמ"ק!...

אך יש דעה נוספת, ש"עיקר שירה בכלי" - שכאשר בן לוי זה מצמצם את עצמו שלא "לצאת מן הכלים", אלא לשקול ולמדוד את נפחת רוח פיו בכלי-זמר. משמיע קול על ידי רוח פיו, או את אופן פריטת אצבעותיו

בכלי-זמר שמשמיע קול על ידי פריטת האצבעות, הנה דוקא על ידי זה מגיע ל"עיקר שירה".

וכן הוא בנוגע ל"שירה" של בני ישראל להקב"ה על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה - שנחלקת לשני חלקים: נשמת המצוה – כוונת המצוה, וגוף המצוה - מעשה המצוה, כאמור לעיל^[13] שהעיקר הוא (לא כוונת המצוה, אלא) מעשה המצוה:

לכאורה צריך להיות בפשטות שהעיקר הוא שיש ליהודי כוונה טובה, שהרי "רחמנא ליבא בעי"^[14], לב יהודי) וכוונה שהיא ברוח היהדות, ומה נוגע כיצד יתבטא הדבר במעשה

ואך על פי כן אומר הקב"ה שאין האמת כן, אלא העיקר הוא - המעשה.

ואדרבה: כאשר ישנו הענין ד"נעשה" על ידי בשר הגוף, ועל ידי צמר גשמי שעושה ממנו ציצית, וקלף גשמי שעושה ממנו תפילין, ואחר כך מניח תפילין על הראש והיד, ולובש הטלית גדול או טלית קטן – אזי הענין דנשמע (ונבין) הוא אצלו מתוך הבנה עמוקה ביותר, ומזה נמשך עומק גדול ו"חי" גם בהרגש הלב, "בכל לבבך", יותר מכמו שהיה לולי ענין המעשה.

קטע משיחת י"ג תמוז, רשימת השומעים בלתי מוגה. תו"מ ה'תשכ"ט חוברת ג. ע' 7.

[1] יא, א.

[2] עקב יו"ד, ח.

[3] בהעלותך ח, טז.

[4] ואתחנן ו, ה.

[5] א יג, ח. טו, טז ואילך.

[6] פא, ג. צב, ד. קנ, ג ואילך. ועוד.

[7] ב ו, ה.

[8] ל"ת וסה"ל להאריז"ל עה"פ עקב ח, ג. וראה כש"ט סקצ"ד. תו"א בשלח סה, ד ואילך. לקו"ת צו יג, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

[9] עקב שם.

[10] ראה פרש"י ויצא לא, נד. אמור כא, יז.

[11] משלי ו, כג.

[12] סכ"ג.

[13] סכ"ה.

[14] מנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא, ב.